

OILADA YOSHLARNING SOG‘LOM TURMUSH TARZIGA MUNOSABAT SHAKLLANISHINING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK OMILLARI MUAMMO SIFATIDA

Ashurova Shaxnoza Faxriddin qizi

TerDPI Psixologiya kafedrası o‘qituvchisi

Ashurovashaxnoza@mail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada Oilada o‘smirlarning sog‘lom turmush tarziga munosabat shakllanishining pedagogik-psixologik omillari to‘g‘risida yoritilgan bo‘lib yoshlarni sog‘lom turmush tarzi haqida tushunchalarini rivojlantirishdan iborat.

Kalit so‘zlar: Oila, sog‘lom turmush tarzi, ijtimoiy tasavvur, oilaviy muhit, sog‘lom turmush tarzi bo‘yicha tasavvurlar.

Darhaqiqat, oila - har bir shaxsda ilk yoshligidan boshlab shakllanadigan insoniy fazilatlar, ezgu-istaklar, qadriyatlar takomil topadigan, ming yillar davomida shakllangan o‘zbek xalqining qadriyatlari va ma‘naviy merosi ravnag‘ini ta‘minlovchi tarbiya maskanidir. "Halollik, rostgo‘ylik, or-nomus, sharmu-hayo, mehru-oqibat, mehnatsevarlik kabi barcha insoniy fazilatlar, eng avvalo, oilada shakllangan". Bola shakllanishining ilk maktabi esa ota-onaning o‘zaro munosabatlari majmui bo‘lib hisoblanadi. "Oila haqida so‘z yuritar ekanmiz, avvalo ko‘z o‘ngimizda ona siymosi shakllanadi... Oila muqaddasligini ta‘minlovchi birinchi omil - ona, ahli ayolning pokizaligi, oqilaligi, mehru-muruvvati, sadoqati va vafodorligidir". Ota-onalar munosabatlarda namoyon bo‘luvchi o‘zaro hurmat, mehr-oqibat, halollik, poklik, mehnatsevarlik, insonparvarlik kabi oliy toifadagi qadriyatlar ularning o‘zaro munosabatlarida uyg‘unlasha borib, oilada o‘zaro munosabatlar maromini vujudga keltiradi. Oiladagi ushbu ijtimoiy jarayon yosh avlodning moddiy olam, ijtimoiy turmush haqidagi tasavvurlari, nuqtai nazarlari, tushunchalari, dunyoqarashlari va sharqona odob-axloq qoidalari va ularga amaliyotda rioya etishning to‘g‘ri yo‘l-yo‘riqlarini ko‘rsatadi. Yosh avlodning ma‘naviy qiyofasi, ularning xatti- harakati, xulq-atvori dastlab oilaviy munosabat madaniyatida shakllanadi).

Tarixiy ma‘lumotlarning guvohlik berishicha, oilaviy munosabatlar madaniyati sharq xalqlarida juda qadimdan rivojlangan ijtimoiy voqelik ekanligini ko‘rsatadi. Qadimgi xalqlardan qolgan asori-atiqalarda, muqaddas diniy manbalarda, o‘zbek xalqining og‘zaki ijodi durdonalarida, sharqning buyuk mutafakkirlarining asarlarida sharq xalqlari, xususan o‘zbek xalqiga xos oilaviy shaxslararo munosabatlarda

namoyon bo'ladigan odob-axloq qoidalari, me'yorlari, insoniy fazilatlar ifodasi to'g'risida qimmatli ma'lumotlarni uchratish mumkin. Manbalarda oilasiz insoniy hayotni tasavvur qilib bo'lmaslik, barkamol farzand tarbiyasi, undagi er - xotin va o'zaro munosabatlar madaniyati, baxtli va farovon turmush kechirish yo'llari, hayotiy misollar yordami bilan hikmatlar va nasihatlar ko'rinishida bayon etilgan.

Jumladan, 1994 yil butun dunyo jamoatchiligi va xalqaro YUNYESKO tashkiloti tomonidan "Xalqaro oila yili" deb e'lon qilinishi, 1998 yil Respublikamizda "Oila yili" deb belgilanishi va bularning uzviy davomi sifatida 1999 yil "Ayollar yili", 2000 yil "Sog'lom avlod yili", 2001 yil "Onalar va bolalar yili", 2002 yil "Qariyalarni qadrlash yili", 2003 yil "Obod mahalla yili" va 2004 yil "Mehr va muruvvat" yili deb nomlanishi buning yorqin dalilidir. 2011 yil 8 dekabr kunida ham bejiz kirib kelayotgan 2012 yilni "Mustahkam oila" yili deb e'lon qilinmadi. Bu esa har bir pedagog-tarbiyachini o'sib kelayotgan yosh avlodning onigida mustahkam oila haqida tushuncha hosil qilishi, uning pedagogik-psixologik, manaviy-axdoqiy jihatlarini tushuntirishi, ularda oila muqaddasligi tushunchasini shakllantirishi zarur.

Ana shunday xalqaro ahamiyatga molik tadbirlarning kun tartibida turishi oila hayoti, undagi shaxslararo munosabatlar mustahkamligi va uning farovonligi kabi masalalar ijtimoiy psixologiyaning asosiy kategoriyasi va shaxslararo munosabatning asosi sifatida nihoyatda dolzarb muammo ekanligidan dalolat beradi. Nilufar Mirdjamalova (2019-yil) Sog'lom turmush tarzini shakllantirishning psixologik asoslari nomli tadqiqotida o'quvchilarda sog'lom turmush tarzining pedagogik va psixologik rivojlanishini tizimli o'rganish lozimligini batafsil ko'rsatib bergan.

Psixologiya fanlari nomzodi Petrova Larisa Vitaliyevna (2020-yil) O'smirlarda sog'lom turmush tarzi va salomatlik qadriyatini pedagogik-psixologik shakllantirish nomli dissertatsiyasida sog'lom turmush tarzining dolzarb muammolari va o'smirlarda Sog'lom turmush tarzi shakllantirishda ota-onaning munosabatini xususida batafsil keltirib o'tgan.

"Sharqda qadim-qadimdan oila muqaddas Vatan sanalgan. Agar oila sog'lom va mustahkam bo'lsa, mahallada tinchlik va hamjihatlikka erishiladi. Binobarin, mahalla, yurt mustahkam bo'lsagina, davlatda osoyishtalik va barqarorlik hukm suradi". Ko'rinib turibdiki, oilaviy hayot masalalari hozirgi davr fani tadqiqot yo'nalishining ustuvor sohalaridan biriga aylanib bormoqda. Respublikamizda "Oila" ilmiy- amaliy markazining tashkil etilishi hamda hukumat tomonidan "Oila kodeksi" (1998) qabul qilinishi bugungi kunda oilalarning mustahkam va barqarorligini saqlash uchun qilinayotgan muhim amaliy ishlardan hisoblanadi.

Afsuski, oila-nikoh munosabatlarining hozirgi davrga kelib zaiflashib borayotganligi dunyoning deyarli ko'pchilik mamlakatlarida: Amerika Qo'shma shtatlari, Angliya, Frantsiya, Germaniya, Boltiq bo'yi davlatlari, Rossiya va boshqa

qator davlatlarda yaqqol namoyon bo'lmogda o'zbek oilalari hayotida oila-nikoh munosabatlarining zaiflashuvi va uning buzilishlari yuqorida qayd etilgan davlatlardagiga qaraganda ancha kam bo'lsa-da, afsuski ajralishning asoratlari oila azolari va qarindosh- urug'lar o'rtasida nihoyatda ayanchli oqibatlar, noxush holat va hodisalar keltirib chiqarayotganligi kuzatilmogda. Demak, oilalarning buzilishi va uning oqibatida yuzaga keladigan turli xildagi asoratlari ijtimoiy psixologiya va etnopsixologiya fanlarining tadqiqot predmeti sifatida keng o'rganishni taqozo etadi.

XULOSA

Jamiyat taraqqiyotining kutilgan darajaga chiqa olmasligi, uning taraqqiyotiga to'sqinlik qiluvchi, uning inqiroziga olib keluvchi kuchlarning yuzaga kelishida ham oilaning hissasi kattadir. chunki nosog'lom, noqobil va nizoli oilalar, ajrashishlar sonining ortishi, jamiyatga turli iqtisodiy, ijtimoiy ziyon yetkazishi bilan birga, bunday nosog'lom psixologik muhitda, nizo-janjalli, o'zaro mehr-oqibatsiz muhitda dunyoga kelgan, shakllangan bola ham keyinchalik nafaqat o'z ota- onasi, aka-ukalariga nisbatan mehr-oqibatsiz, balki atrofda qilarga, qolaversa o'zi yashagan jamiyatda nisbatan mehr-oqibatsiz, shafqatsiz, zolim, xudbin, jamiyat, yurt manfaatlariga zid har xil salbiy tashqi kuchlar ta'siriga oson beriluvchan shaxs bo'lib shakllanishi, shu asosda esa o'z oilasi, o'z xalqi, o'z yurti uchun xavfli insonlarning yetishib chiqishiga ham asos bo'lishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Ашурова, Ш. (2023). Оилада эр-хотин муносабатларини мувофиқлаштиришнинг ўзбек психологлари томонидан таҳлил қилиниши. Современные тенденции психологической службы в системе образования: теория и практика, 1(1), 67-71.
2. Фахриддиновна, А. Ш., & Шахноза, А. ОИЛАДА ЭР-ХОТИН МУНОСАБАТЛАРИНИ МУВОФИҚЛАШТИРИШНИНГ ЎЗБЕК ПСИХОЛОГЛАРИ ТОМОНИДАН ТАҲЛИЛ ҚИЛИНИШИ. Ashurova. Sh. F. (2022) BOLALARDA SOG'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISHDA OILAVIY MUNOSABATLARNING O'RNi "Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti ilmiy jurnali" 1(6),71-73-b
2. Ashurova Sh. F. (2023) SOG'LOM PSIXOLOGIK TURMUSH TARZI TO'G'RISIDAGI TASVVURLARNING SHAKLLANISHI "Журнал Педагогика и психологии в современном образовании,3(1). <https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/8314/5746>
3. Ashurova Sh.F. .(2022) A HEALTHY LIFESTYLE IN UZBEK FAMILIES FROM THE POINT OF VIEW OF ISLAM RELIGION Emergent: JOURNAL OF EDUCATIONAL DISCOVERIES AND LIFELONG LEARNING (EJEDL)

<https://ejedl.academiascience.org/index.php/ejedl/article/view/369> (52-56 p)

4.Ashurova, S. F., & qizi Karimova, M. N. (2023). OILADA O 'SMIRLARNING SOG'LOM TURMUSH TARZI VA OILAVIY HAYOT HAQIDAGI TASAVVURLARI SHAKLLANISHINING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK OMILLARI. Educational Research in Universal Sciences, 2(5), 363-368.

5.qizi Karimova, M. N., & Ashurova, S. F. (2023). PROFESSIONAL TA'LIMDA TAHSIL OLAYOTGAN QIZLARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASH VA ULARDA SOG 'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK ASOSLARI. Educational Research in Universal Sciences, 2(5), 369-373.

6.Иманова, М. Б. (2021). ШАХС ХАРАКТЕРИ АКЦЕНТУАЦИЯСИ ВА ДЕСТРУКТИВ ХУЛҚ-АТВОР. Academic research in educational sciences, 2(11), 1399-1403.